

g
PQ
P71

M. Gorkij

Mortlən

5082
sogməm

Кудьмкар

1934

Okrizdat

M. GORKIJ

Р 9
71

Mortlæn sogmäm

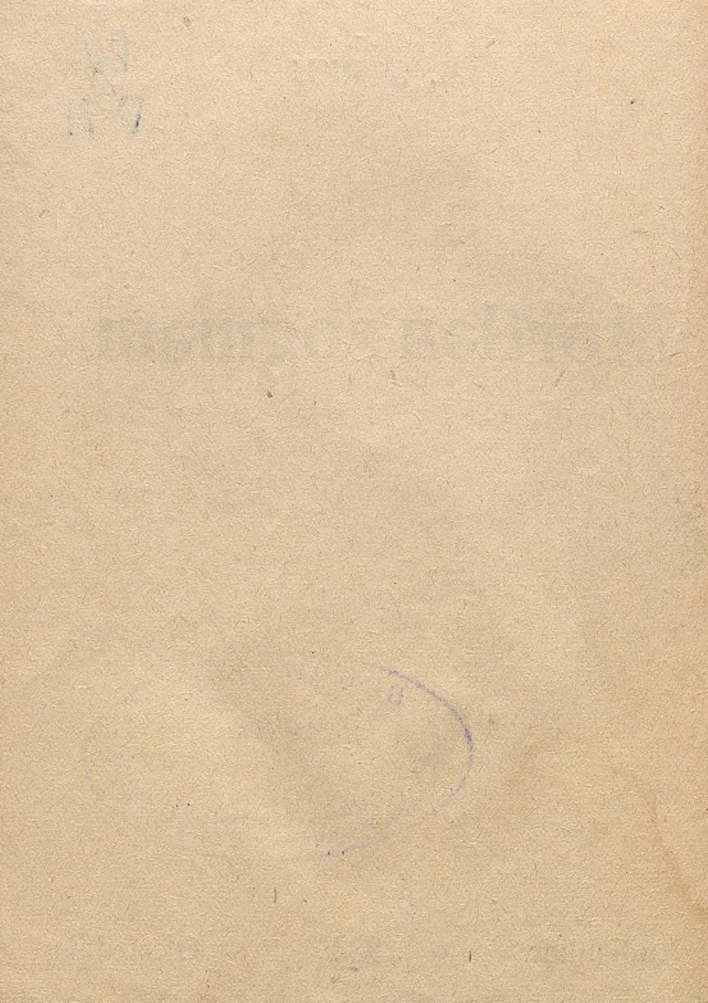
2805

Kudьmkar

1934

Okrizdat

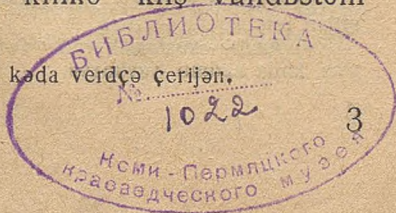
Mortlən soǵməm

Eta vəli 92 sǵg godə, Suxum da Oç-
mçiræez kolasǵn, Kodor ju veregǵn, ƚe
ǵǵn sariǵsaƚ-kerəssa julən jugǵt va gaza
zǵk ƚǵr vura kǵlə vavvezlən çarajtəmǵs.

Ar. Kodor çoçkom vǵǵn bergalisə,
mełkajtisə lavrovisnalən vez lissez, top
uçətik, vǵna lososşez, me ƚukali izzez
vǵǵn ju dorǵn da dumajti, mǵsa ƚatte
çeri gaðæz da vaklannez¹⁾ siz-zə lissezsə
çajtəǵ çeri tujə da vəvaşəǵ; vot mǵla
nija siz əvidiçəmən gorətləǵ, setçin veş-
kǵtlaǵn, ƚuez sajǵn, kǵtən çarajtə sariǵǵs.

Me vevdərǵn kastannez voçətçəmas
zarǵiən, me kokkez dǵǵn—una lissez,
kədna vaçkişləǵ kinkə kiş vundǵstəm

1) Baǵlan – kaj rod, kəda verdçə çerijən.

dolonъ вѣла. Мадъ берегьнъ grablən¹⁾ uvvez paštəməş-ni i əsalənbъ ruьnъ koşaşəm kuləmən, setən, kьzi jərtəm, çetçalə vez-gərda kerəşşə şiz, stukətə şadъ nьnasъ pukaç kuza, vasətlə setçiniş gaggez, a çozъ piçikkez i şizəj popolžennez—ьльнъ ojlaniş gəşşez—nijə kokalənbъ.

Meşanъ sulgalanъ kerəsъ jьvvez kuza şəkьta əsətçəmaş, kьzъ vьtçe povzətənbъ zərən, єьna kьmərrez, nьşanъ kьşşьnbъ vuzərrez vez kerəsъ bokkez kuza, kьtənъ vьdmə kuləmъ ru—samsit²⁾—gьrka vazъ bukkezış i nьnpuezış i rožə azьnbъ „kozžətanъ ma“, kəda kərkə vazьnъ çuť avu vijəm velikəj Pompejliş³⁾ soldattezəs aslasъ kožžətanъ çəskьtən, uškətəm kokъ vьliş kərtovəj rimlanalişъ vьdsa legion; masə etə kerənbъ małamussez lavra i azalij⁴⁾ žorizze-

1) Grab—ru rod, pantaşlə Kьmьnъ, Ukraїnənbъ, Beloruşşianь; otəna paşkaləmъ Kavkazьnъ.

2) Samsit—Kavkazskəj palma ru.

3) Velikəj Pompej—rimskəj polkovodəç, çuzis 106 vovə mijan letocişlenno votəž.

4) Azalij—kustarnik rodış vovətçan lunъ vьvşa vьdmə, kəda vьdmə Kavkazьnъ.

ni me nъssa oзъk, oјnas, medbъ sondilis
petəm pantavnъ sariз bereg dorъn.

Њol muzъk i њыт ana iңka, tom ња-
кът, њыт, нърәз leвәм кьнәмән,
povзәмән paşkәtәм ләz-rud kod њe-
ra њinnez. Me азәa kusseз vevdәriш sьlis
јur vez њьsanән, sija munә duтташәмән,
кьз zoriзашан podsovnik тәv uvтьн. Su-
xumьн sьлән kulis zәnik—una fruktaez
њojәмшаң. Me oli varakьн ena oтir kola-
сьн: dobrәj roњ privьњka њәrti nija њorņi-
tisә as њeњњašo јьlis, siz una i gorән,
мьј, пањте, ньлән nora вањņiez кьlisә гә-
гәр vit versta ььна.

Ena—gәztәм oтir, нъrьstәмәш as go-
rјoән, kәda orәtis niјә rodnәj, мьзәм,
њesogmәtana mu vьlis i кьз arша тәv кәs
lissezәs vajәtis tatњә, кьтән prirodalән тәd-
tәм roskos,—kәdә nьlis њinneznьsә pem
dәtis, a uzlән њәкът uslovјoез dospovna
enә oтirsә uшkәtisә. Nija tatән вьd вьlә
vizәtisә әsәмән migajtan, тәzdiшан њinne-
zән; әtamәd вьlә sьнңalьslәмән, zagәnik
baitisә:

— Aj-jaj...кѣѣм тиокѣс...

— Veškьta—putriktə kajə.

— Siz...a—iz ed...

— Абу буr ми, kolə vištavnь...

I kaštьvlisə kovьla log jьliş, kəs gona jьliş Mokreŋkaьn—çuzanin mesta jьliş, kьtəp vьd kьrьm mi vəli нь dедdezlən, i vьdəs, tədsa, dona.

Vəli ньkət setçin esə ətik inka—ьзыt veškьt mьgəra, vəsniçik kьz pəv, vəv kod annezən i vizətis gudьra, şəd, kьz sommez, kosəj şinnezən.

Sija rьtteznas ətləьn etakət—vez çьsa nən—vetьvlis varak saja i pukalikə setçin iz gruda vььn, doləŋ vьlə puktəmən vəkə çukьltçəm jurən eəkasə şьlis vььn da ləg gələsən:

Mogila sajn...

Vez kusseзыn—

Oçsala me çoçkəm çьşjan...

Og-ja verьmь vitçişnь...

Aşşim miləjdruzokəs...

Loktas miləjə...

Poklon şeta me sьlə...

To i me veknişik rud tuj vьльн; veş-
kьt ladərşan—duŭtaşə şəd kod ləz sariş;
top ɲetьdalana stolarez struzьtəнь sija
şurs struzzezan—çoçkəm struzkaez sumi-
təmən kotərtəнь bereg vьlə, kədnə vasə-
tə muskьt, sonьt duka təv, kьz zdorovəj
fьkalən lolaləm Tureckəj ɲeьzьt parusnəj
sudno pəlintçəmən sulga bok vьlə, ьs-
kəvtə Suxum dьnə, assis parussez pəldə-
təmən, kьz kьeəmkə Suxumskəj inzeɲer
pəldətlis assis kьz rozavannez—ьzьt mort.
Zagənik! Kəŭ te i çoz, no me tenə çozə
şeta pəlicialə...

Rədejtis sija inđavlьнь oŭirəs policia
dьnə i bur dumajtнь, mьj əni naŭte sija
vazьn-ɲi sojnaşa gaggez şoisə ləz.

...Munнь—kokɲit, kьz rovno ьskəvtan
ruət. Bur dumaez; şerən paştaləm kaşь-
ləmmezən vezərnəj vajətəнь zagənik şьləm;
eta şьləm şələmьn—kьz sariş vьльн vav-
vezlən çoçkəm jьvvez nija vevdərşan, a
setçin, pьdəsas—bur, setçin, zagənika uja-
ləнь tomlən jugьt i ɲer nədejtçannez, kьz sa-
rişşa jirьn şerebrannəj çeriez.

læz vijæn—remът ki kossəjuvkaiş korman
i virəş, kurtçaləm tьrprez suskəny:

— Vьn-nə.. ав-ви... kormanam vo-
nok... gəgoksə kərtavny...

Kьski vonok, kərtali, sija sьnнальstə
şo ədđənzьk, siz vura i jugьta, me çuť og
şlermь eta şerəmşan.

— Ləşətçь, a me muna, mişkala sija...

Sija poləmənkod bovгə:

— Vižət, zagənika... vižət-zə...

Eta gərd mortokьs nemьnda oz cəktь
sьkət vəditçьny, zagənika sija zmitəm ku-
laksə gorətə i gorətə, kьz korə tьskaşny
sьkət:

— Me-e... me-e...

— Te, te! Voçmь, von, jonьka, a to
matışses orətasə jurтə...

Ədđənzьk i gorəna gorətiş sija, kər
sariz vavvezlən vьgьs şizis sьlə, gazəna
vaçkьstis mijanəs kьknannьməs; sьvəryn,
kər me pondi lapkətьslьny morossə da
şpinaoksə sьliş, sija şinnezsə kunis, pondis
peşşьny da çirzьny, a vavvez şo mişkalisə
sija.

— Sumit, orlovskəj! Gorətľ mьmьda
verman...

Kər mi mamьs dьnə loktim vər, sija
kujlis, mədrəv řinnezsə kuңəmən, tьr-
pezsə kurtçaləmən, petəm, no kəř sьlə
vəli řəkьt, řo-zə me sьliř kьli guřenik
suskəm:

— Vaj... vaj sijə...

— Viççişas.

— Vaj-zə...

I drəzzitan kiezən pərtçalisə moros
vьliř kovta. Me sьlə otsali mezdətnь mo-
rossə, kəda ləřətəm prirodaən kьkdas
çelađlə, vodtəti sь sonьt jaj dьnə çoz
orloveçəs; sija sek-zə vьdəs vezərtis i dug-
dis gorzьnь.

— Preřvjatəj, preçistəj, — drəgajtis,
řəkьta lolalis mam i bergətlis řugřəm jur-
sə kotomka vьlət vokiř vok vьlə.

I drug zagəņika... gorətis, sь ez pon-
dь řetnь, sьvərgьn vərə ořřisə ena seeəm
vasək řinnez — řvjatəj řinnez rədiļņiçalən,
ləzəř, nija vizətənь ləz jenəzə, nьn sot-
çə i sьlə—bur, gaza řerəm: levtis řəkьt

kifə, mamьs zagəņika pernapasalis ašsə da
kəgasə.

— Slava , te, prečistəj bozej mačer.,
ok... slava tebe...

Şinnes kusişə, vəjisə, sija dьr sь ez
šet, ədva lolalə, i drug artən, çorzəm go-
losən viştalis:

— Pərtçav, zonkaok, mençim ko-
tomkasə.

Pərtçalisə, sija vizətis me vьlə əddən
ləçьta, nəvnoçka şerəmçьstis, i kьz vьtte
rozavan vььп i pьmaləm kьməs vььп
şvitəvtystis virok.

— Vessьs-kə...

— Te əddənsə en vərətçь...

— No, no... vessьs...

Vessьsti nə vььna kussezə. Şələm kьz
vьtte mьzəm, a şələmьп zagəņika şьləпь
kьeəmkə bur kajjez i eta — ətləьп sariz
pleskajtçəmkət seeəm bur, sto pozə kьv-
zьпь vььsa və...

Kьtən-kə nəvьп sьmitə sorok — kьz
пьvka aslas podrugalə vištaşə aslas miləj
jьliş...

Kussez vevdərən levtişiş jur vez çəb-
sənən.

— Əj, əj, etə te, oğ vərzətçin!

Sija pukalis, ət kinas vişşis kustarnik
berdə, kəz vətte top juəm, rud çuzəm
vəlyən abu vir torok, şinneş tujən vət ləz
tə, açəs guşənik suskis:

— Vişət—kəz üzə...

Uzis sija vura, no me şərti nemən ne
burzka mədik çələdşa, a kəz i vəli raz-
niça, to toko sijən, sto kujlis mədikləyn:
sija kujlis arşa pu kor vərok vəlyən, kus
uvtən—kəməş Orlovskəj guberəyn oz
vədmə.

— Те-вѣ, мамыс, водин...

— О-о г — viştalis sija, açəs zeriñ
zeriñ keris jurnas, — меным зiмлаşьсьнѣ
kolə, da munñ setçin, kəz nişə suə-
нѣ...

— Оçемçираə?

— То, то! Мижаниşşес, роđи кьным
versta i munisə-ни...

— Да, те, раз верман munñtə?

— А вогородиçаьс? Оtsalas...

No sija-kə ətləɲ bogorođičakət, kolə
sʲ ɲe ʃetɲ!

Sija vižətə kus uvtə, uçətik, ɲədovol-
nəj, poɻdəm çuzəm vʲlə, ɲeznəj ʃinnezən
vižətə sʲlə, ɲʲlə tʲɪrpezsə i zagənik ki
vərətəmən malalə morossə.

Me kera kəʃter, suvtətla izzez, medvʲ
suvtətɲ çajɲik.

— Əni-zə me tenə, mamʲs, roeɲujta
çajən...

— Ok? Juktʲs-kə... vʲdəs morossezə
menam koʃmisə-ɲi...

— Mʲj-zə etə zəmlakkez çapkişə —
tenə?

— Nija ez çarkə — mʲla! Me ɲʲʃaɲ
açʲm kolççi, a nija juʲstəmaʃ, no... i vur,
a to kʲz vʲ me ɲʲ dʲɪɲi rektiʃi...

Vižətʲstis me vʲlə, sija gʲɪzanas çu-
zəmsə vevtʲis, sʲvəɪɲ ʃəvzis virən, stʲdʲit-
çəmən ʃerəmtçʲstis.

— Pervəj tenat?

— Pervəj... A te—kin?

— Da kʲz vʲtʲe-vʲ mort-zə...

— Koɲesno—mort! Gətʲɪɪ?

— Eg esə gətraşlb...

— Bəvətçan?

— Mьla, og?

Sija şinnezsə leziş, dumajtьstis.

— A kьz-zə te iŋkaliş dəloezsə tədan?

Əni—bəvəta. I me viştali:

— Mьşa—velətçi eta dəloə. Student — kьvlьvlin?

— A kьz-zə! Mijan poplən pərişzьk zonyş student-zə, pop vьlə velətçə...

— Vot i me seeəmmeziş-zə. No mu-na vaə...

Iŋka mьskьrtis jursə zonyş dьnə, kьv-zьstis — lolalə-ja? — sьvəryn vižətis sarizlan.

— Mişşьsnь-вь мeльm, a va tədtəm... Kьəəm-zə eta va? I sola i kurьt...

— Te vot eta vaən i mişşь — va zdorovəj!

— Oj!

— Zavьl. I sonьtzьk sorokşa, a sorok-kes tatən kьz jь....

— Tenьt—tədnь...

Sunalikə, əsətəm jursə moros vələ, sagən munis avxazəç; uçətik vəlok, vədəs kəs, peşlezən vərətikə, bokən gəgılan şinnezən vişətəstis mijan vələ—korskñitis, pukaliş çozə levtis jursə, kokolaş vuruna sapkaən, siz-zə vişətis mijanlañə i vər lezis jursə.

— Къеәм отир татән, поләм ныш ретə, — guşenik suis orlovka.

Me muni. Izzez kuza çetçalə, şələ jugyt i lovja vizyv va, kəz rtuť setən gazəna bergaləny arşa lissez. Miş'kali kiez, çuzəm, guməsti vədsa çajnik va, muna i azza kussez pyr—inka poləmən nozzaşə, kəşşə pişəssez vələn mu kuza, izzez kuza.

— Мъј тењт?

Povzis, mədkodşalis i as uvtas məjkə zevə, me—kazali.

— Vaj menym, me zeva..

— Oj, rođiməj! Kəz-zə? Baņaperednikə-vv kolə, zoz uvtə..

— Çozə-ja tatən baņasə kerasə, dumajt.

Bəbalan te, a me—pola! Drug kьeəm-kə zvir şojas... A ed mestasə kolə mulə şetnь...

Bergətçis mədərlandı i şetis меным şəkьt kotomkaok, zagəņika, stьditçəmən koris:

— Te uz—burzьka, pьdьnzьka, krista rađi... mençim zonokəs zalejtəmən ker burzьka...

...Kər me lokti vər, to azzə, sija mu-nə sariz dьnşəñ satlaşəmən i kiezsə ңuzə-təm ođlan, juvka sьlən kosvi va, a çuzəm ңevna gərdətəma i kьz rovno jugjalə pьşəñas. Otsali sьlə loknь kəşter dьnəz, açьm dumajta:

— То кьeəm zvir kođ vьn!

Сьвəгьп juim maən çaj, i sija guşə-ņika jualis mençim:

— Çapkin velətçan-tə?

— Çapki.

— Əddən juan-ja, mьj-ja?

— Doglad juşi!

— Əх, кьeəm te! A me ed tenə tə-da, Suxumьn esə azzьli, kər te naçaj-

nikkət şojaniş vidçin; sek menym i dumajtçis—tədalə, m̄şa, juiş, ɲe kinliş oz pov...

I çəskyta ašsis koşməm t̄rpreziş ma ɲləm̄n, şo vizətlişə vəz şinneznas kussez uvtə, kytən uzis viļ orloveç.

— Къз сija menam, olas? lovzişəmən, suis inka me v̄lə vizətikə:—Otsalin menym te—spəşivo... a bur-ja eta s̄ ponda, i—og i təd...

Juis çaj, şois, pernapasaşis i kər me əkti ašsim kəzajstvo, sija sunalis, dumajtis m̄j-kə j̄liş, vizətis mu v̄lə v̄galəm şinnezən, s̄vərḡn pondis çetç̄n̄.

— Neuzto—munan?

— Muna.

— Oj, mam̄s, vizət!

— A — vogorodiçab̄s?... Vaj-zə menym sijə!

— Me sijə nuca...

Sporit̄stim, me vermi i munim ətlān.

— Къз-в̄ меным ɲe uşn̄,—suis sija, vinəvatəjən şerəmç̄stis i kisə puktis me peļron v̄lə.

Viļ oliš roč mu v̄liš, mort tædtæm
sudvabn, kujlis me kijež v̄l̄bn i uzis.
Pļeskajtçis i sumitis sariž, šo çoçkom
struzkaeziš kruzevaezæn: suskisæ kussež,
jugjalis sonði, kæda bergætçis r̄yt ladæ-
ræ-ņi.

Munim—zagæņika, mukæd p̄rşas ma-
m̄s suvç̄s̄l̄v̄lis, p̄d̄na lovz̄s̄lis, v̄l̄-
na jursæ levt̄v̄lis, vižæt̄lis æt vokas da
mæd vokas, sariž v̄læ, vær v̄læ, keræssež
v̄læ i s̄v̄æŕŕn vižæt̄lis zon̄s çuzæm v̄l-
læ—s̄l̄æn ŝinnež, kædna mişkalæmaş ŝin-
vaezæn, væra vælisæ ædðæn juḡtæş, væra
žorižalisæ i sotçisæ radæjtæm læž vijæn.

Әтр̄г, suvt̄stæmæn, sija suis:

— Gospođi, vozeņka! K̄b̄æt̄m bur,
k̄b̄æt̄m bur! I šo-v̄b̄ siž-muni, šo-v̄b̄ mu-
ni, pomæž, a sija-v̄b̄ zonokæ—v̄d̄mis, da
šo v̄b̄ v̄d̄mis, etacæmin̄bn, mam moros
d̄bn̄bn, rodnøj te menam..

... Sariz sumitæ, sumitæ...

Цена 15 коп.

М. ГОРЬКИЙ
РОЖДЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА
Перевод на Коми (пермяцкий)
язык З. МАЗЕИНОЙ

Редактор Ф. ЧЕТИНА Тех. ред. И. И. РАДОСТЕВ

Окрлит № 522. Заказ № 1287. Тираж 2000. Сдано в набор 7/XII-34 г. Подписано к печати 12/XII-34 г.
Печатных листов $\frac{3}{4}$, в 1 п. л. 36600 тип. зн.

Кудымкарская тип. „Свердполиграф“